

DRENTHE's Historie iets anders in kaart gebracht. (update 05-12-2024)

Niets spreekt meer tot de verbeelding dan een kaart wanneer men gebeurtenissen uit het verre verleden zichtbaar wilt maken voor geïnteresseerden in historie.

In dit artikel zal ik proberen de veranderingen in de bewoonde delen van het gebied dat we kennen als het Landschap Drenthe op eenvoudige wijze op kaarten aan te geven, vanaf ongeveer het jaar 0 tot ongeveer het jaar 1400. Een tijdperk waarin wordt aangenomen dat een groot deel van de Angelsaksische bewoners dit gebied hadden verlaten en Saksische landverhuizers van elders de vrij gekomen ruimte weer gingen bevolken, maar waar daarna de bevolking werd gestoord door Franken uit het Rijngebied die de Saksen wilden onderwerpen en dit volk wilden bekeren tot het Christelijk Geloof. Dat bekeren is uiteindelijk grotendeels gelukt, maar de overheersing niet. Met de schriftelijke vaststelling van het Drentse Lantrecht in 1412, onder bisschop Frederik van Blankenheim, werd de zelfstandigheid van de Drenten, wat hun doen en laten betreft, erkent. Tot de Drenten worden dan ook gerekend de nazaten van de Frankische ridders en dienstmannen en hun helpers die vanaf ongeveer het jaar 850 hier een verblijfplaats hadden op een burcht (in eerste instantie een bolwerk of mottekasteel), of op een leengoed, een landgoed met bedrijfsgebouwen ter voorziening in de noodzakelijke levensbehoeften van de hier aanwezige Franken, maar ook voor de voedselvoorziening van het Centrale Hof en dan speciaal voor het leger, vooral wanneer dat op het oorlogspad was. Veel van die nazaten hadden in 5 eeuwen tijd een bestuursfunctie verworven of een kerkelijke functie, maar het grootste deel was toch werkzaam in de landbouw en veeteelt en dienstverlening, evenals de Drenten van Saksisch origine. Tot 1400 leefden de Saksen en de Franken hier naast elkaar. Dat kunnen we opmaken uit de annalen en oorkonden die ons uit die tijd zijn nagelaten. Evenals de Saksische nederzettingen breidden ook de Frankische nederzettingen zich uit. Door het geboorteovershot groeiden beide gemeenschappen en ook de kinderen hadden behoefte aan een eigen inkomstenbron. De nazaten van de Franken waren hierbij in het voordeel omdat deze goederen verkregen binnen de Saksische nederzettingen, als gevolg van giften van grond aan kerken of kloosters door Saksische tot het christelijk geloof bekeerde boeren. De bestuurders van deze kerken en kloosters waren van Frankisch origine en, vooral in de beginjaren van de Frankische overheersing, was het belenen van deze verkregen gronden aan Frankische leenmannen een middel om het gezag te verstevigen. Maar de Saksische Drenten erkenden het gezag niet, ook niet toen de keizer van het Roomse Rijk in 1047 zijn wereldlijk gezag over Drenthe overdroeg aan de Bisschop van Utrecht. Om de ongehoorzame Drenten te straffen heeft de Duitse keizer omstreeks 950 een belasting ingevoerd, bekend onder de naam schuldmodden. De Drenten vertrouwden de ridderfamilies/leenmannen als bestuurders namens de bisschop niet en bleven hun eigen gang gaan volgens de regels van het Drentse Landrecht. Er werd tussen Franken en Saksers niet onderling getrouwd. Omstreeks 1412, toen het Drentse Landrecht schriftelijk werd vastgesteld, zullen ook de markegrenzen opnieuw zijn vastgesteld waarbij ook het bezit van de Frankische nazaten op de voormalige leengoederen een deel werd van een marke.

In de nederzettingen waar een kerk is gebouwd woonden Saksen en Franken naast elkaar, maar niet door elkaar. Dat is te zien aan de ontwikkeling van de nederzettingen. Die ontwikkeling is zichtbaar te maken op een kaart. Als achtergrond voor de kaart heb ik de actuele hoogtekkaart van Nederland genomen. In grote lijnen is hiermee de hoogteligging aan te geven. Als basis voor de infrastructuur aan wegen en wateren en de ligging van nederzettingen dient de kadastrale kaart van 1832. De grote ontginning van Drenthe was nog niet op gang gekomen en grote gebieden lagen nog in natuurlijke staat. Alleen in het zuidwesten van Drenthe is het wat moeilijker om het beeld van omstreeks het jaar 1000 weer te geven.

De hierna volgende kaarten beginnen met de situatie omstreeks het jaar 0, gevolgd door deelkaarten van Drenthe tot ongeveer 500 jaar na Christus waarop uitvergroott de ligging van de (Angel) Saksische nederzettingen staan aangegeven, met een verklaring waarom juist die plekken moeten zijn gekozen als plaats van vestiging. In het tweede hoofdstuk kaarten die de situatie omstreeks 800 weergeven, met de bolwerken/mottekastelen van de Franken om de Drenten te kunnen bedwingen en onderwerpen met de nabij gelegen landgoederen die op basis van de Capitulaire de villis van Karel de Grote zullen zijn aangelegd. In het derde hoofdstuk detailkaarten van Drenthe met de ligging van de nederzettingen omstreeks het jaar 950 en omstreeks het jaar 1450. Daarna in hoofdstuk 4 kaarten met nederzettingen waar kerken zijn gebouwd en (leen) goederen aan Frankische dienstmannen zullen zijn gegeven, en nederzettingen waar blijkens oorkonden of annalen ook leengoederen of hofgoederen waren gelegen. In de daarna volgende hoofdstukken kaarten van de oude (Angel) Saksische nederzettingen in Drenthe, met vermelding van aanvullende gegevens. Drentse plaatsen die ontstaan zijn als gevolg van ontginningen na 1500 blijven buiten beschouwing.

Dit verhaal is niet af en zal worden bijgesteld wanneer nieuwe gegevens worden verkregen die aanleiding kunnen zijn tot wijziging van tekst of kaarten. De datum van een update met belangrijke wijzigingen wordt bovenaan de pagina vermeld.

DRENTHE-noord omstreeks het jaar 0.

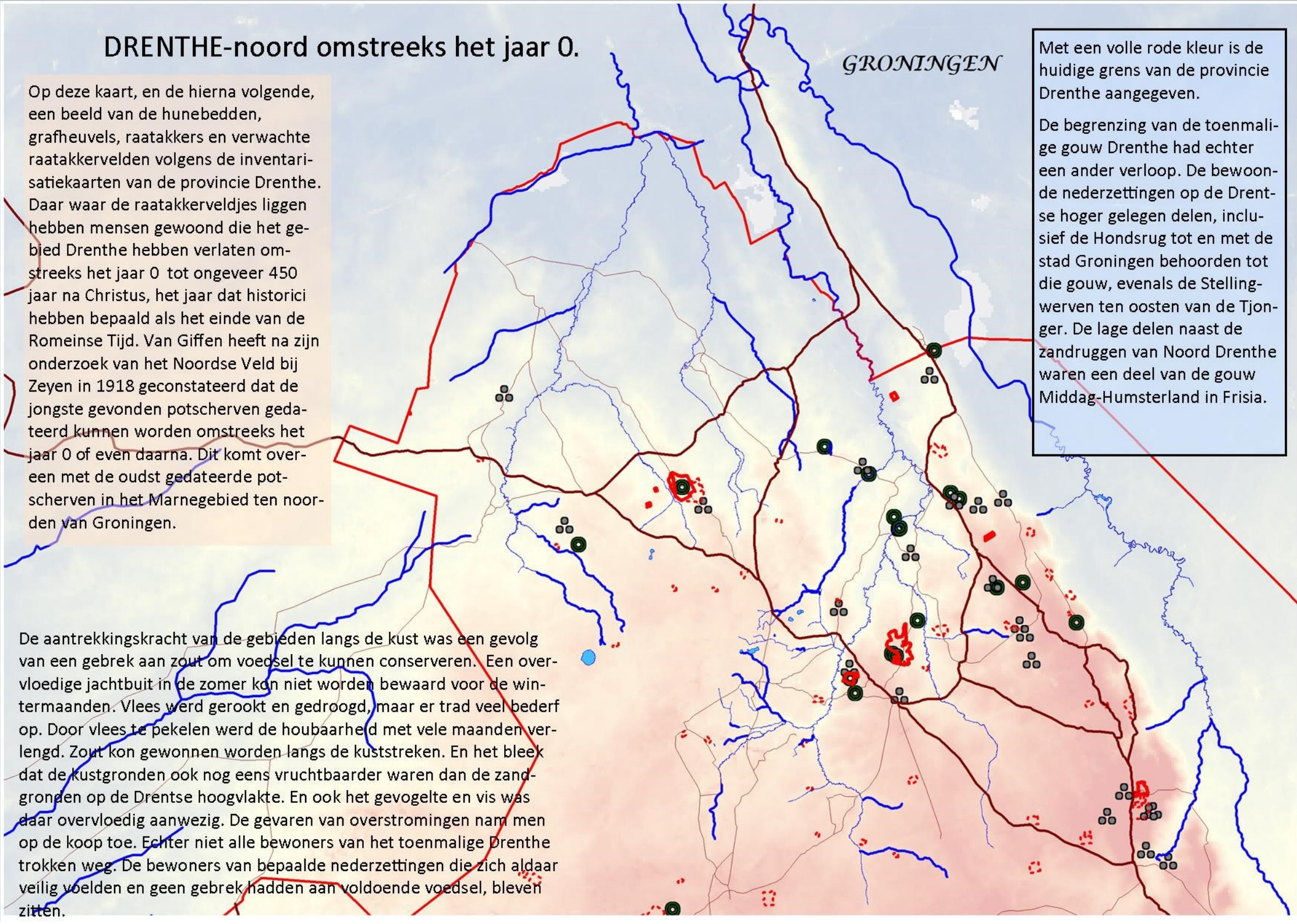
Op deze kaart, en de hierna volgende, een beeld van de hunebedden, grafheuvels, raatakkers en verwachte raatakkervelden volgens de inventarisatiekaarten van de provincie Drenthe. Daar waar de raatakkerveldjes liggen hebben mensen gewoond die het gebied Drenthe hebben verlaten omstreeks het jaar 0 tot ongeveer 450 jaar na Christus, het jaar dat historici hebben bepaald als het einde van de Romeinse Tijd. Van Giffen heeft na zijn onderzoek van het Noordse Veld bij Zeyen in 1918 geconstateerd dat de jongste gevonden potscherven gedateerd kunnen worden omstreeks het jaar 0 of even daarna. Dit komt overeen met de oudst gedateerde potscherven in het Marnegebied ten noorden van Groningen.

De aantrekkingskracht van de gebieden langs de kust was een gevolg van een gebrek aan zout om voedsel te kunnen conserveren. Een overvloedige jachtbuit in de zomer kon niet worden bewaard voor de wintermaanden. Vlees werd gerookt en gedroogd, maar er trad veel bederf op. Door vlees te pekelen werd de houdbaarheid met vele maanden verlengd. Zout kon gewonnen worden langs de kuststreken. En het bleek dat de kustgronden ook nog eens vruchtbaarder waren dan de zandgronden op de Drentse hoogvlakte. En ook het gevogelte en vis was daar overvloedig aanwezig. De gevaren van overstromingen nam men op de koop toe. Echter niet alle bewoners van het toenmalige Drenthe trokken weg. De bewoners van bepaalde nederzettingen die zich aldaar veilig voelden en geen gebrek hadden aan voldoende voedsel, bleven zitten.

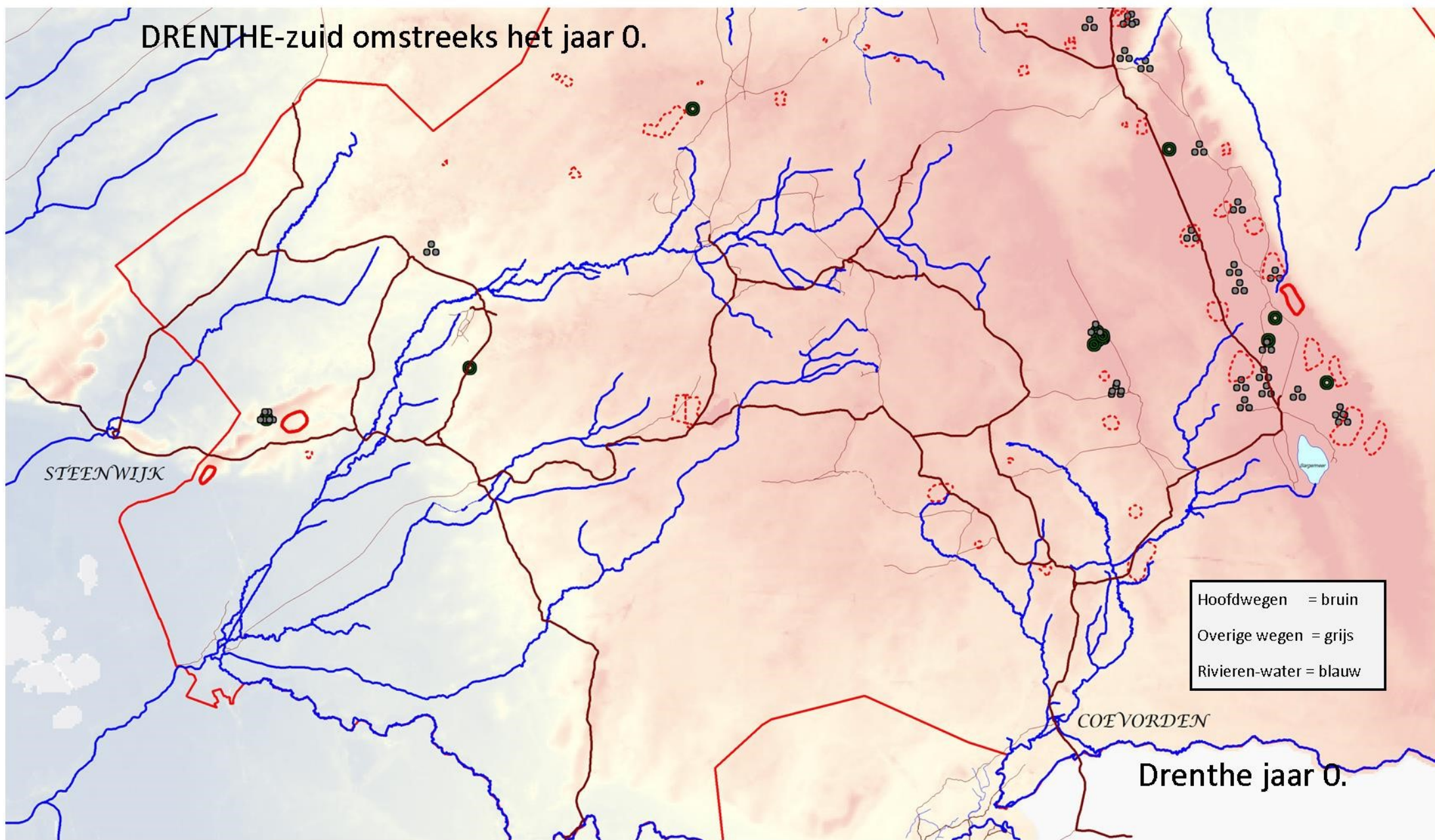
GRONINGEN

Met een volle rode kleur is de huidige grens van de provincie Drenthe aangegeven.

De begrenzing van de toenmalige gouw Drenthe had echter een ander verloop. De bewoonde nederzettingen op de Drentse hoger gelegen delen, inclusief de Hondsrug tot en met de stad Groningen behoorden tot die gouw, evenals de Stellingwerven ten oosten van de Tjonger. De lage delen naast de zandruggen van Noord Drenthe waren een deel van de gouw Middag-Humsterland in Frisia.

DRENTHE-zuid omstreeks het jaar 0.

Drenthe jaar 0.

De naar de kuststreken vertrokken (Angel)-Saksische bewoners lieten bewoningssporen achter van een paar duizend jaar. Die nu geïnterpreteerde sporen, weergegeven op kaarten van de provincie Drenthe, zijn echter nog lang niet compleet. Uit nieuwe luchtfoto's en uit de actuele hoogtekaart blijkt o.a. dat de raatkervelden veel uitgestrekter waren dan nu op de kaarten is aangegeven. Historici nemen aan dat de oorspronkelijke eerste vaste bewoners van Drenthe zijn voortgekomen uit de rondtrekkende nomadenstammen die na de laatste ijstijd een vaste woonplaats hebben gekozen van waaruit zij op jacht gingen en nabij de huisplaats enig vee hielden en wat landbouw bedreven. Archeologisch onderzoek heeft aan het licht gebracht hoe die verblijfplaatsen er in de loop der tijden hebben uitgezien. Als voorbeeld is op de volgende pagina de bewoning ten oosten van Angelslo op de kaart aangegeven.

ANGELSLO
nederzettingen

ijzertijd
en

bronstijd

Angelslo 1800

Bargermeer

den Oever 1800

Barge

In: De historie herzien / uitg. door het Historisch Genootschap te Groningen ter gelegenheid van zijn honderdjarig bestaan. - (1987), p. 183-215, geeft H T Waterbolk een beschouwing over de bewoningskernen op het Drents plateau.

"Omstreeks de 9e eeuw hebben de meeste bewoningskernen hun definitieve plaats bereikt".

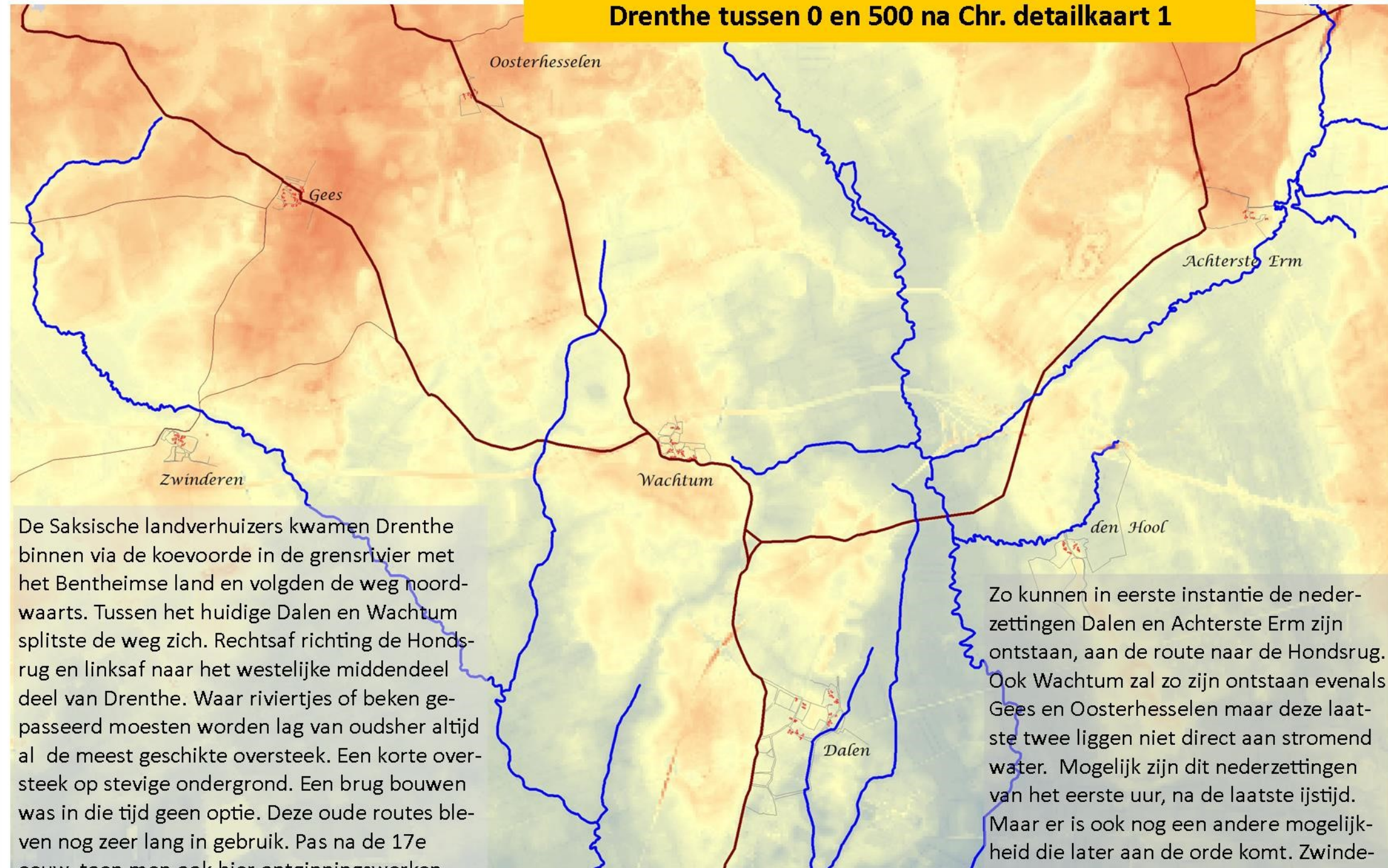
In hoofdstuk 3 gaat hij in op de bewoning in de late bronstijd en ijzertijd. De archeologische onderzoeksresultaten van het gebied ten oosten van Angelslo leverden vooral sporen op uit die tijd.

Vergelijking van kringgreppels van het sleutelgatvormige type geeft te zien dat er een grote overeenkomst bestaat met gevonden sporen in het gebied bij Münster ten westen van de Ems en ten westen van Münster, tussen Dülmen en Borken.

Deze van ouds bestaande binding zal vermoedelijk ook de bron zijn van de komst van de landverhuizers in het begin van onze jaartelling. Het is ook opmerkelijk hoeveel huidige Drentse plaatsnamen zijn te herkennen in dit Westfaler deel van Duitsland.

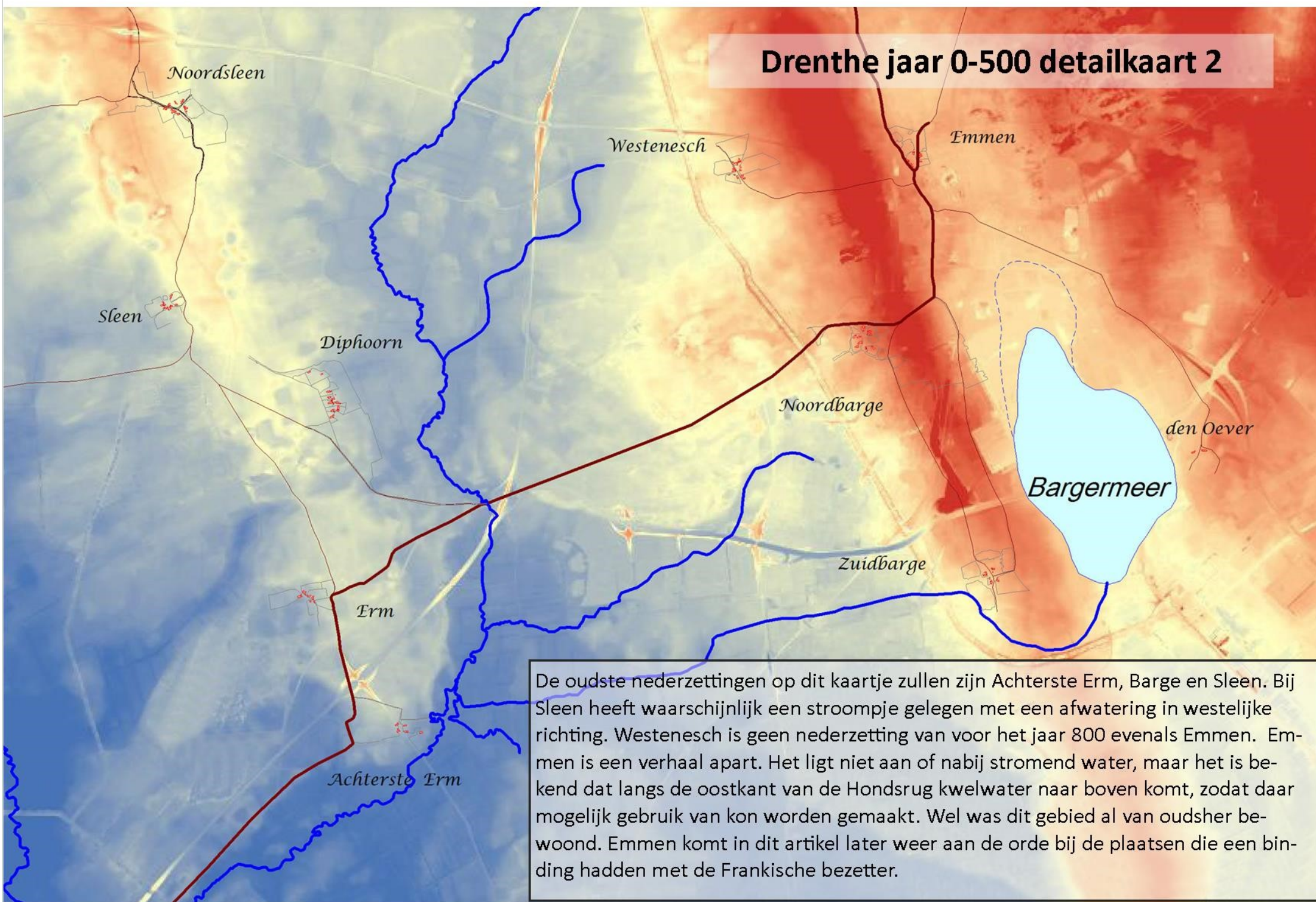
Drenthe tussen 0 en 500 na Chr. detailkaart 1

De Saksische landverhuizers kwamen Drenthe binnen via de koevoorde in de grensrivier met het Bentheimse land en volgden de weg noordwaarts. Tussen het huidige Dalen en Wachtum splitste de weg zich. Rechtsaf richting de Hondsrug en linksaf naar het westelijke middendeel van Drenthe. Waar riviertjes of beken gepasseerd moesten worden lag van oudsher altijd al de meest geschikte oversteek. Een korte oversteek op stevige ondergrond. Een brug bouwen was in die tijd geen optie. Deze oude routes bleven nog zeer lang in gebruik. Pas na de 17e eeuw, toen men ook hier ontginningswerken ging uitvoeren, kwamen ook andere en betere wegen beschikbaar.

Zo kunnen in eerste instantie de nederzettingen Dalen en Achterste Erm zijn ontstaan, aan de route naar de Hondsrug. Ook Wachtum zal zo zijn ontstaan evenals Gees en Oosterhesselen maar deze laatste twee liggen niet direct aan stromend water. Mogelijk zijn dit nederzettingen van het eerste uur, na de laatste ijstijd. Maar er is ook nog een andere mogelijkheid die later aan de orde komt. Zwinderen en den Hool zijn van latere datum en zeer waarschijnlijk als leengoed ontstaan.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 2

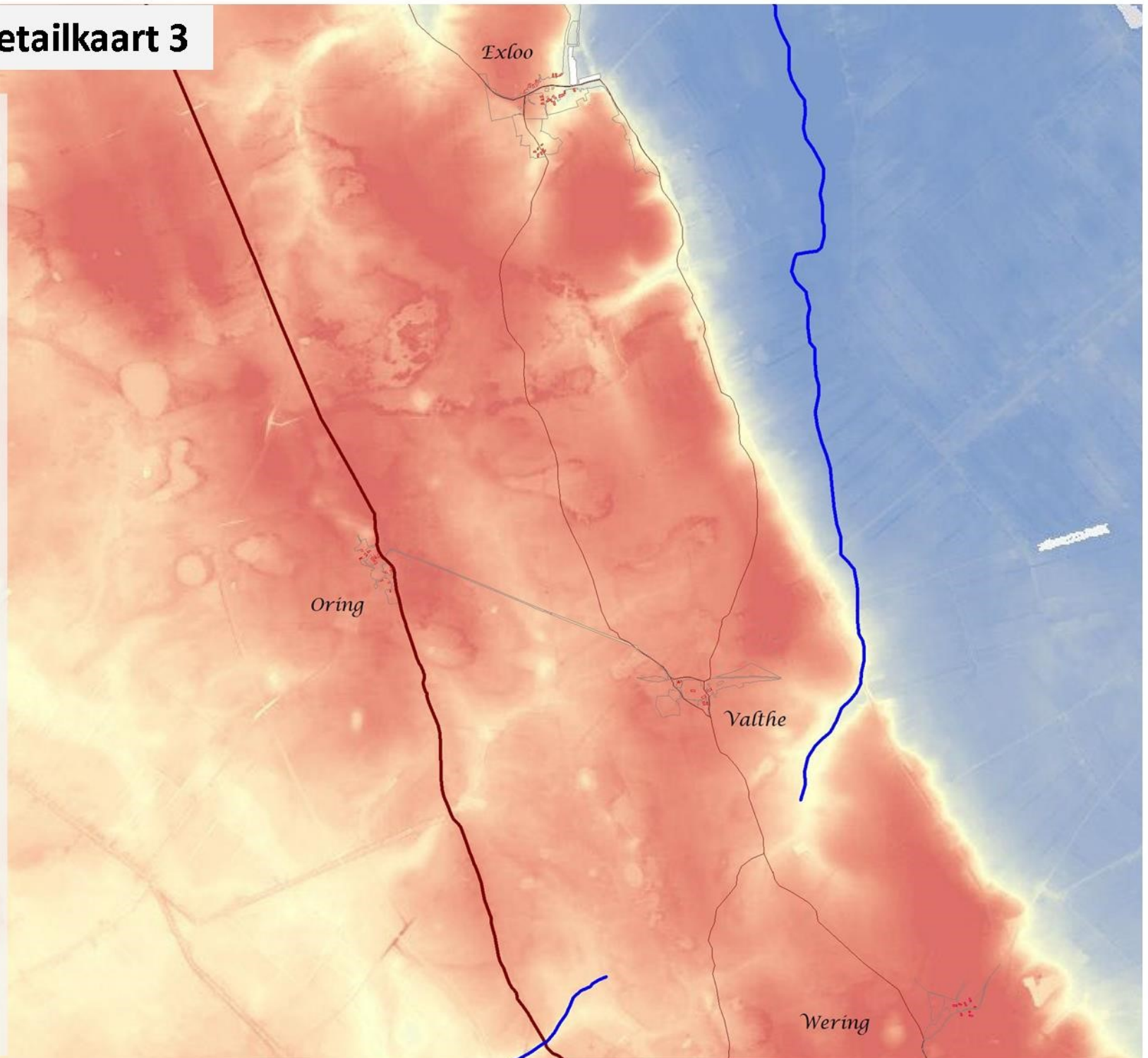
Drenthe jaar 0-500 detailkaart 3

Op dit kaartje de nederzettingen Weerdinge (Wering), Valtthe, Exloo (Exel) en Odoorn (Oring). De eerste drie liggen aan de oostrand van de Hondsrug. Voldoende drinkwater was beschikbaar en ook de andere omstandigheden boden voldoende mogelijkheden om te kunnen overleven.

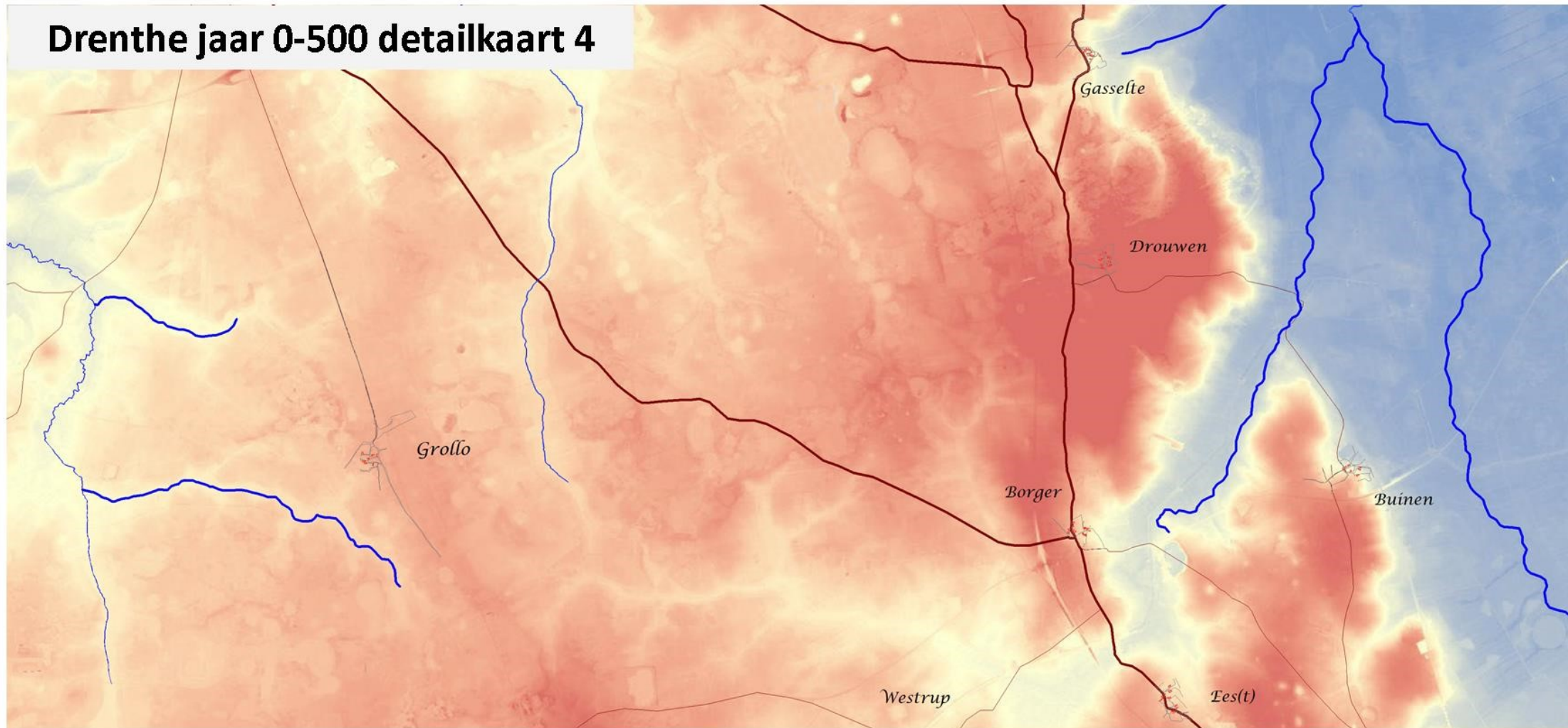
Het is niet zeker dat deze nederzettingen door Saksische landverhuizers zijn gesticht. Mogelijk verbleven hier nog nazaten van bewoners uit de eeuwen voor het jaar 0.

In Odoorn is een kerk gesticht die dienst deed voor de hele regio, zodat de Franken op de ontwikkeling van Odoorn waarschijnlijk grote invloed hebben gehad.

In de volgende delen komt elke nederzetting nog apart aan de orde.

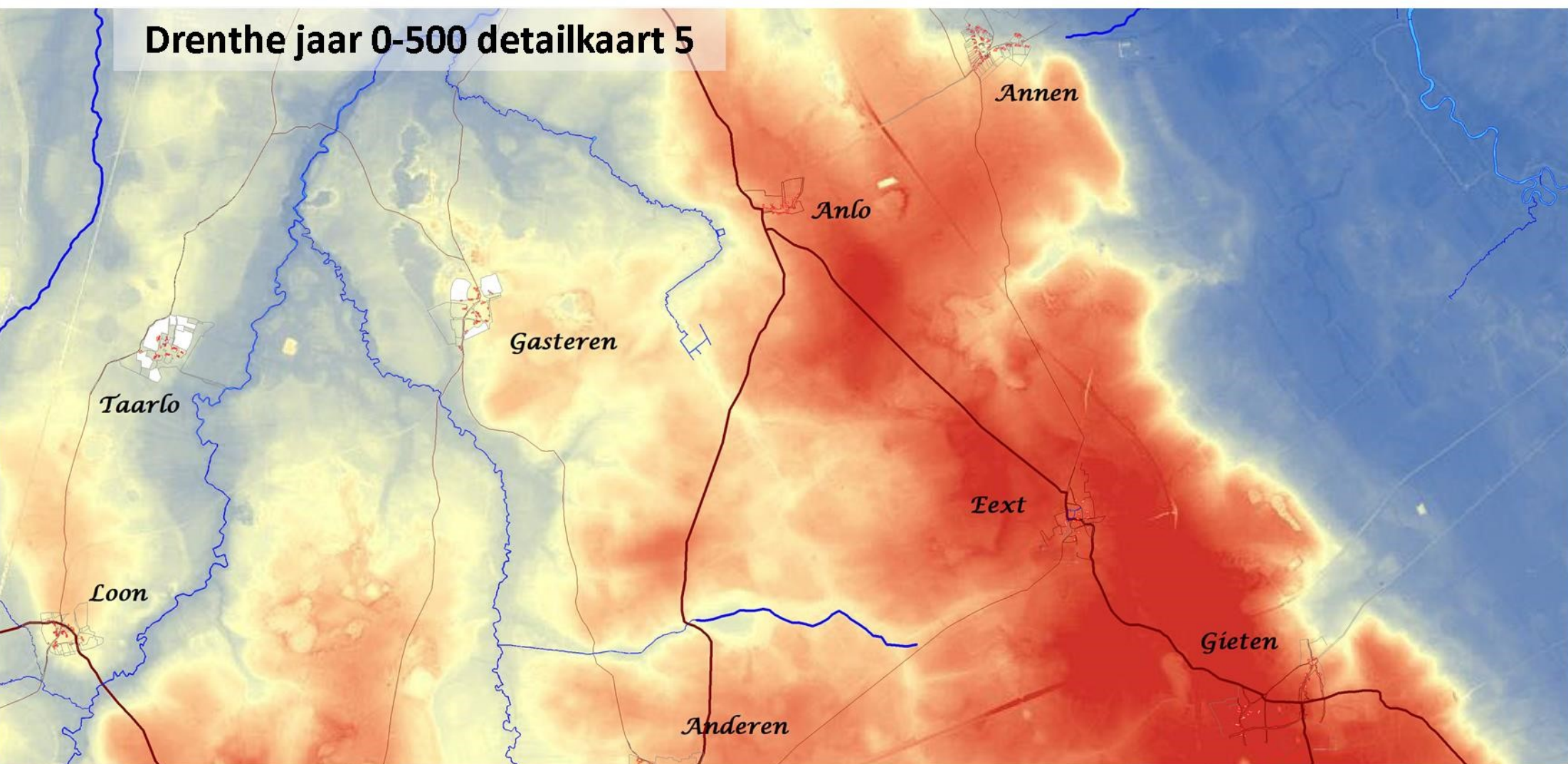
Drenthe jaar 0-500 detailkaart 4

Gelegen aan de rand van een stroomdal en daardoor verzekerd van water en voldoende voedselbronnen. Zo zijn de meeste nederzettingen op dit kaartje gelegen. Behalve wild, gevogelte en eieren was vis ook een voorname voedselbron. In die tijd ruim voldoende aanwezig en redelijk gemakkelijk te vangen. Voor het vee was voldoende geschikte grond aanwezig en voor de verbouw van graan, knol- en wortelgewassen was er genoeg grond geschikt of geschikt te maken. Bos was er ook genoeg om hout te kappen en langs de Hunze kon men ijzeroer delven om te bewerken tot gebruiksvoorwerpen. Ook leem was voldoende voorhanden om potten te kunnen bakken. Dat dit aanwezig was blijkt uit de eeuwenlange aanwezigheid hier van de voorgangers van de Saksen, de Angelsaksen, die hun verblijfssporen hebben nagelaten in de vorm van hunebedden, grafheuvels en raatakkers. Drouwen ligt niet direct aan een stroomdal, maar als we rekening houden met het feit dat in die tijd de grondwaterstand vele meters hoger was dan nu en dat het water slecht in de bodem door drong vanwege een ijzeroerplaat, dan kunnen ook daar later aankomende landverhuizers een goede woonplek gevonden hebben. In de volgende delen komen alle nederzettingen opnieuw in beeld.

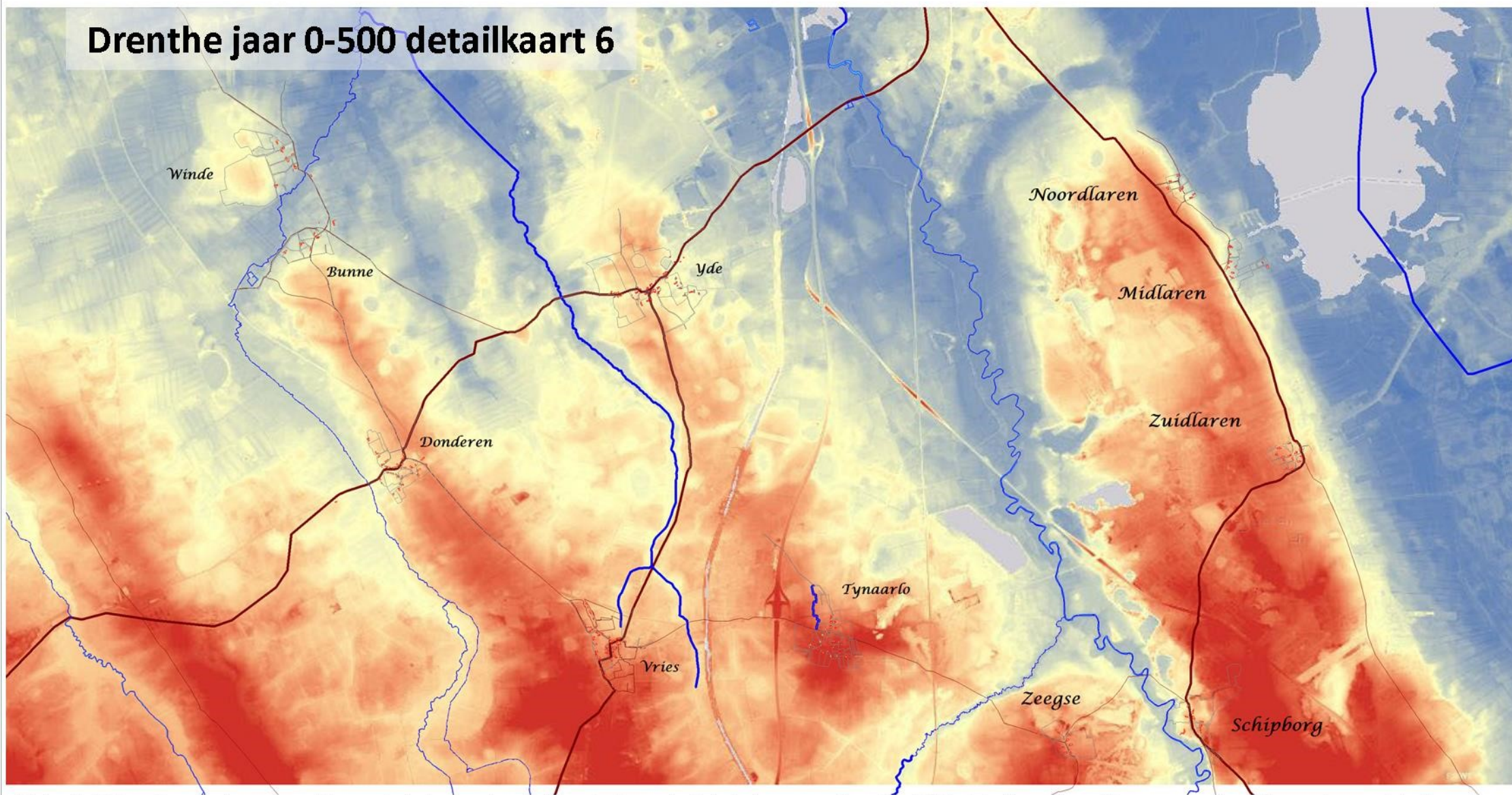
Westdorp (Westrup) is geen (Angel)Saksische nederzetting maar is als Frankisch leengoed ontstaan.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 5

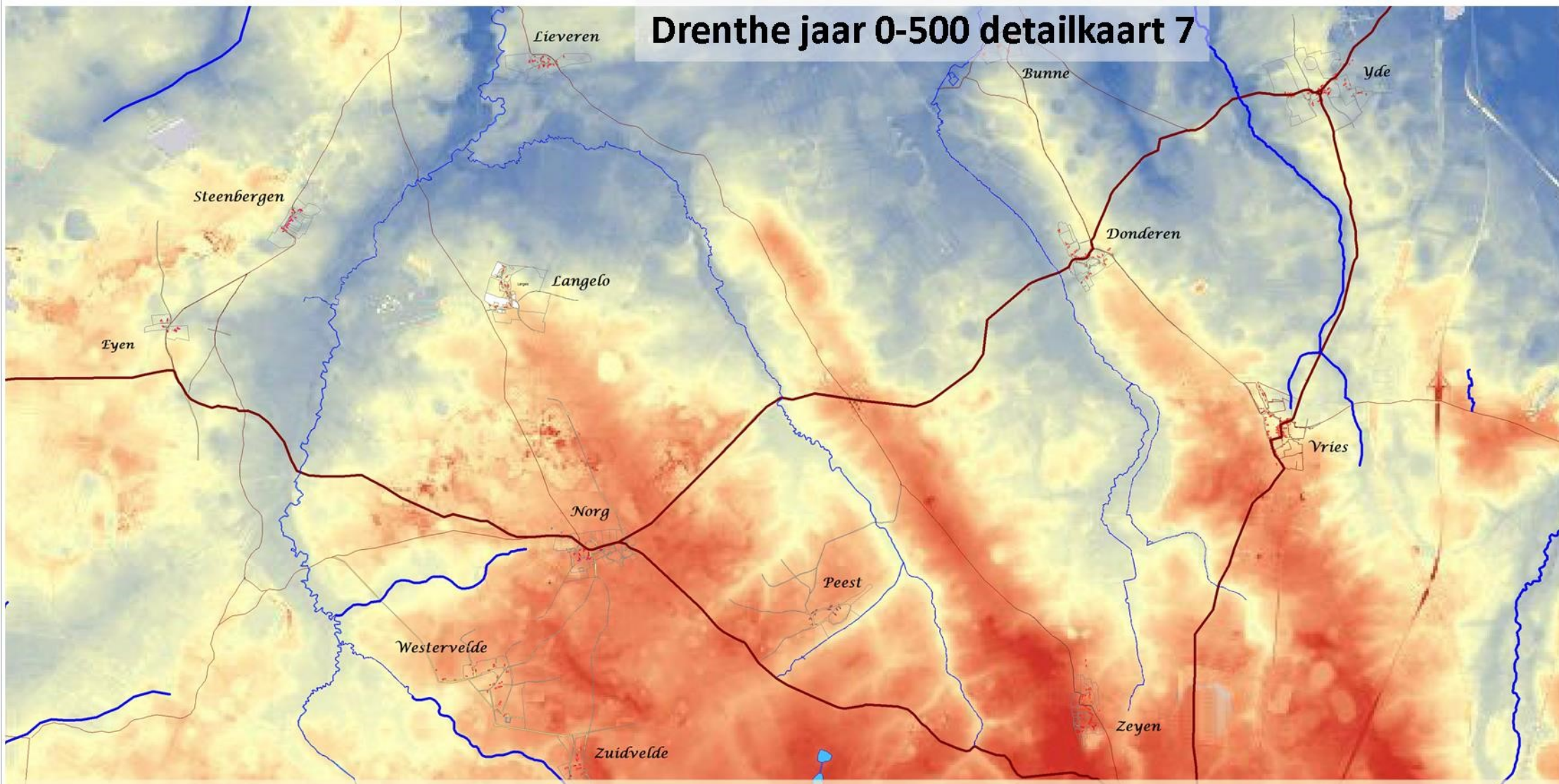
Als basis voor het weergeven van de wegen, wateren en nederzettingen heeft de kadastrale kaart van 1832 gediend. De grotere plaatsen, zoals Borger, Gieten en Annen waren in 1832 al zover bebouwd, dat moeilijk was te herkennen op welke plek de eerste boerderijen of onderkomens naar alle waarschijnlijkheid zullen zijn gebouwd. Gekeken is naar de bekende basisvormen zoals de V-vorm, met de achterkant van de boerderijen richting het vrije veld of de ligging aan de rand van bos of es of gegroepeerd rond een open ruimte. Er zullen plekken zijn geweest die zo aantrekkelijk waren dat meerdere families er zich zullen hebben gevestigd en er ook meerdere kernen zullen zijn. Archeologische opgravingen in o.a. Gieten en Borger hebben funderingsresten van boerderijen blootgelegd die dateren uit de eerste eeuwen na het begin van onze jaartelling. Angelsaksen of Saksen? Anlo is in ieder geval geen Saksische of Angelsaksische nederzetting maar is ontstaan als leengoed/hofgoed van de bisschop van Utrecht omstreeks 1140. Alle nederzettingen komen in de volgende delen afzonderlijk aan bod. Dan zal ook worden ingegaan op de mogelijke ouderdom van de nederzettingen.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 6

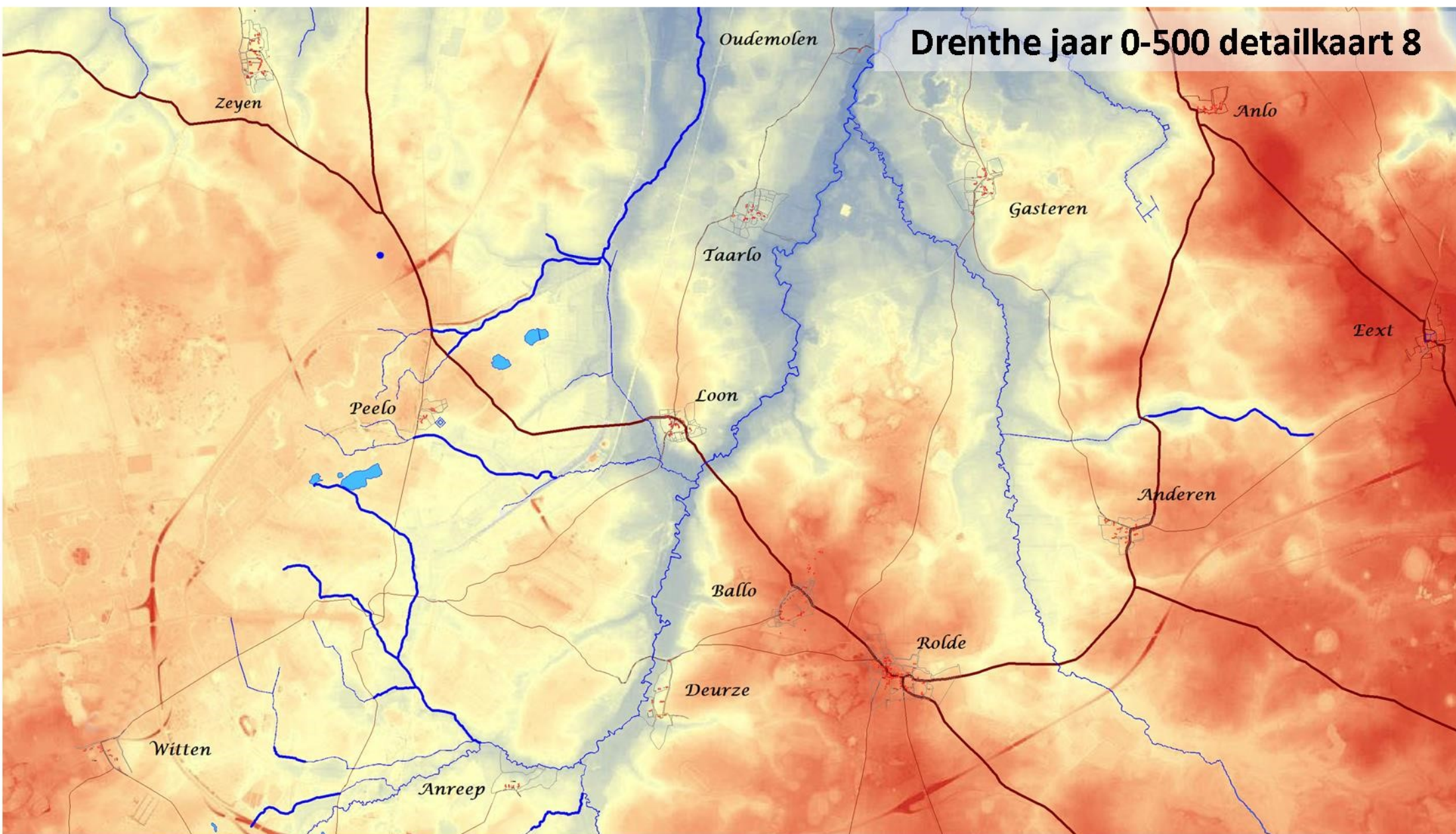
Ook uit dit kaartje van de nederzettingen in het noordoostelijke deel van de Saksische gouw Drenthe blijkt dat alle nederzettingen aan of nabij een stroomdal zijn gelegen. Tynaarlo en Zeegse liggen echter midden op een hoogte. Op de kaart van 1832 loopt bij Tynaarlo een waterloop in noordelijke richting. Aan te nemen is dat ook hier een vaste keileemplaat er voor zorgt dat er voldoende water bleef staan om te voorzien in de behoeften voor mens en dier. Ook Noordlaren en de verdere uitloop van de Hondsrug tot en met Groningen behoorde tot Drenthe. Dat is niet het geval voor het lage gebied ten noorden van de uitlopers waarop Ide en Bunne zijn gelegen. Dat behoorde tot één van de gouwen langs de kust, waarschijnlijk Humsterland. Winde is als nederzetting wel afgebeeld op deze kaart, doch het was geen oorspronkelijke Saksische nederzetting. De ligging van de gebouwen en de vorm van de kavels op de kadastrale kaart van 1832 komen praktisch overeen met die van Een (Eyen) en die plaats wordt vermeld als een leengoed, allodiaal bezit van de keizer van het Roomse Rijk en door deze in 1040 gegeven aan de bisschop van Utrecht. Alle nederzettingen komen in de volgende delen afzonderlijk en vergroot in beeld met een nadere toelichting. Eelde is per abuis niet op de kaart aangegeven, maar was wel een Saksische nederzetting.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 7

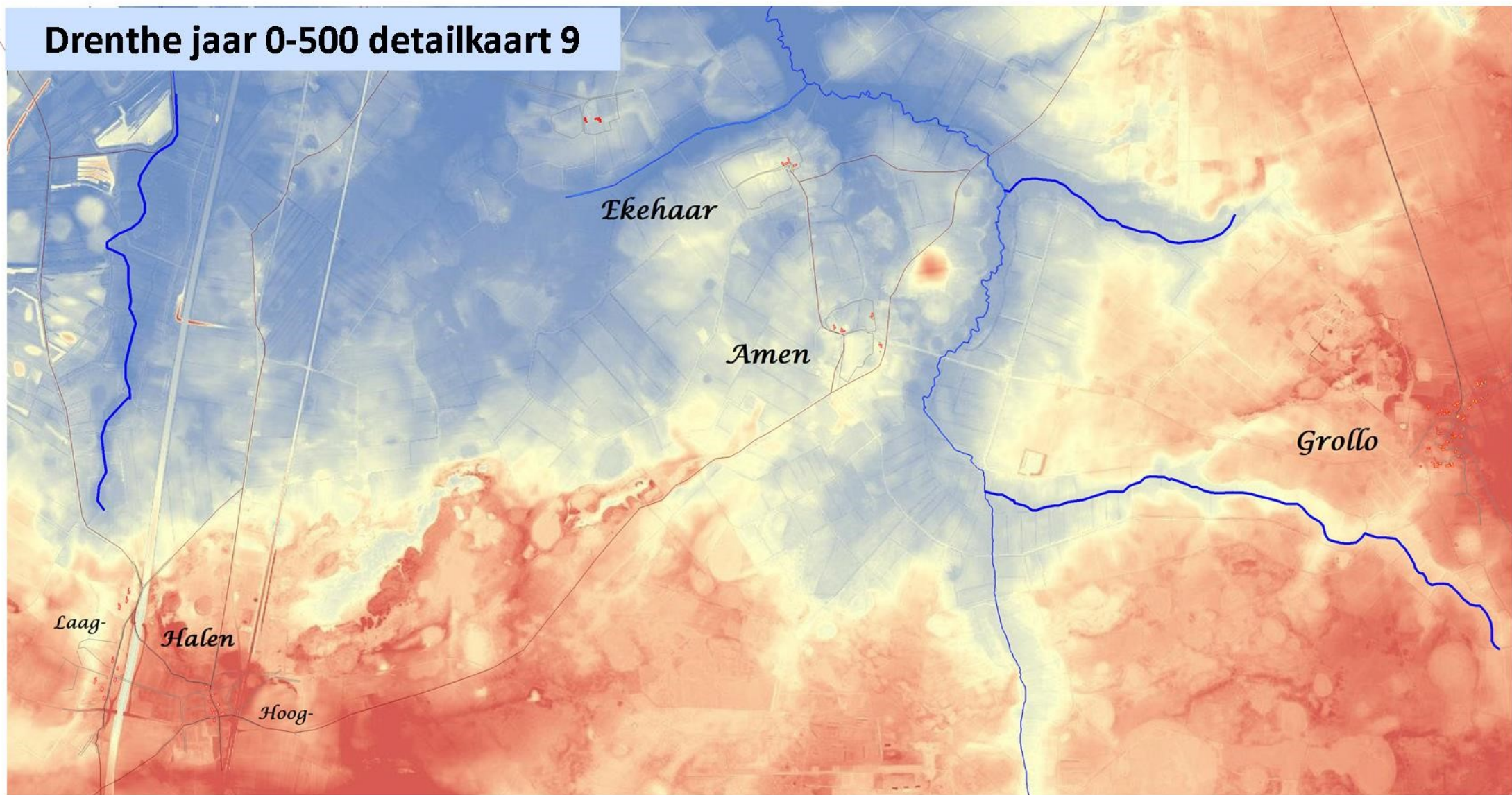
Het noordwestelijk deel van Drenthe is naar alle waarschijnlijkheid niet geheel door de oorspronkelijk Angelsaksische bewoners verlaten. De plaatsnaam Vries kan een aanwijzing zijn. Steenbergen en Een (Eyen) liggen niet in de oude gouw Drenthe. Dit gebied behoorde, samen met het grootste deel van het gebied van de oude gemeenten Roden, Peize en Eelde, tot een gouw van Frisia tussen Lauwers en Eems, waarschijnlijk de gouw Middag-Humsterland, ten westen van de oude Hunze. Het gebied Zeyen, Peest, Norg is reeds van oudsher bewoond. Hier liggen slechts een paar hunebedden, maar wel enkele grote complexen grafheuvels en raatakkers. Het Noordse Veld ten noordwesten van Zeyen is één groot raatakkerveld met meer dan 150 grafheuvels. Van Giffen heeft een paar ervan in 1918 onderzocht. De jongst gedateerde hier gevonden potscherf komt overeen met de oudst gedateerde potscherven in het Marnegebied. Norg, Peest en Zeyen zullen tot de oudste Saksische nederzettingen behoren. Westervelde en Zuidvelde zijn ontstaan als leengoed van de bisschop van Utrecht. Langelo is een nederzetting van voor het jaar 0 maar vermoedelijk opgegaan in een Frankisch leengoed. Van Een Zuideinde is het zeker dat het een Frankisch leengoed was. De ontwikkelingen rond het leengoed of landgoed Eyen zijn ook van invloed geweest op de ontwikkeling van Westervelde, Zuidvelde en Peest. Zie de volgende delen voor elke afzonderlijke nederzetting.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 8

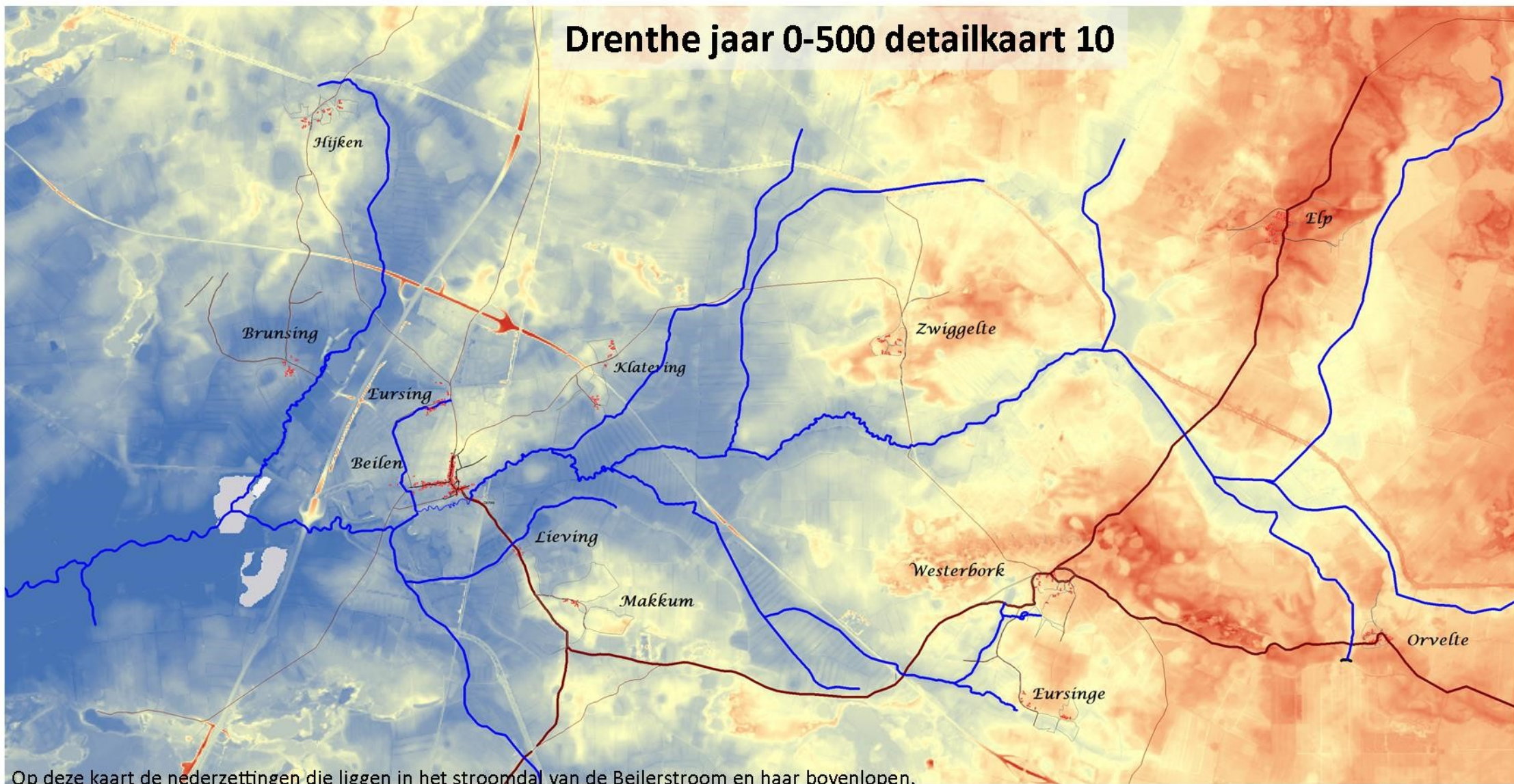
De nederzettingen Oudemolen, Gasteren, Taarlo, Loon en Anreep liggen allen aan een stroompje en hebben allen typisch Saksische kenmerken. Ook Ballo heeft die kenmerken, maar ligt niet direct aan een stroompje of beek. Rolde ligt ook niet direct aan een beekje, heeft wel Saksische kenmerken, maar geen eenduidige oude kern. De noordoostelijke hoek is waarschijnlijk de oudste plek waar de (Angel)Saksen zich hebben gevestigd. Boven de huidige begraafplaats zijn restanten gevonden die wijzen op de aanwezigheid van een gebouw die nog dateert uit de Romeinse Tijd. Peelo telde in 1832 4 gebouwen waarvan twee typisch Saksische kenmerken hebben. Peelo wordt vermeld als een Frankisch leengoed in 1040. Assen komt op deze kaart niet voor omdat het is ontstaan nadat hier een klooster werd gevestigd na de Slag bij Ane in 1227. Zie verder de volgende delen voor elke nederzetting apart. Deurze is ontstaan als Frankisch leengoed.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 9

Ekehaar en Amen zijn te vergelijken met Anreep en Deurze, die iets noordelijker liggen. Een in die tijd vrij nat gebied met op de hoogste punten kleine nederzettingen van slechts enkele boerderijen. Ekehaar is evenals Deurze geen Saksische nederzetting. Grollo is een typisch Saksische nederzetting van het eerste uur. Een goede en veilige woonplek. Laag- en Hooghalen hebben geen typisch Saksische kenmerken en zijn waarschijnlijk pas ontstaan tijdens de Frankische overheersing en na de stichting van het klooster Assen. Mogelijk ontstaan als leengoed, want het wordt omstreeks 1300 vermeld als bezit van de heren van Norch. Zie verder de volgende delen waarin elke nederzetting apart wordt belicht, voor zover de nederzetting een Saksische oorsprong heeft of als leengoed van de bisschop van Utrecht in oorkonden wordt vermeld. Is dat niet het geval dan is een nederzetting pas in latere eeuwen ontstaan.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 10

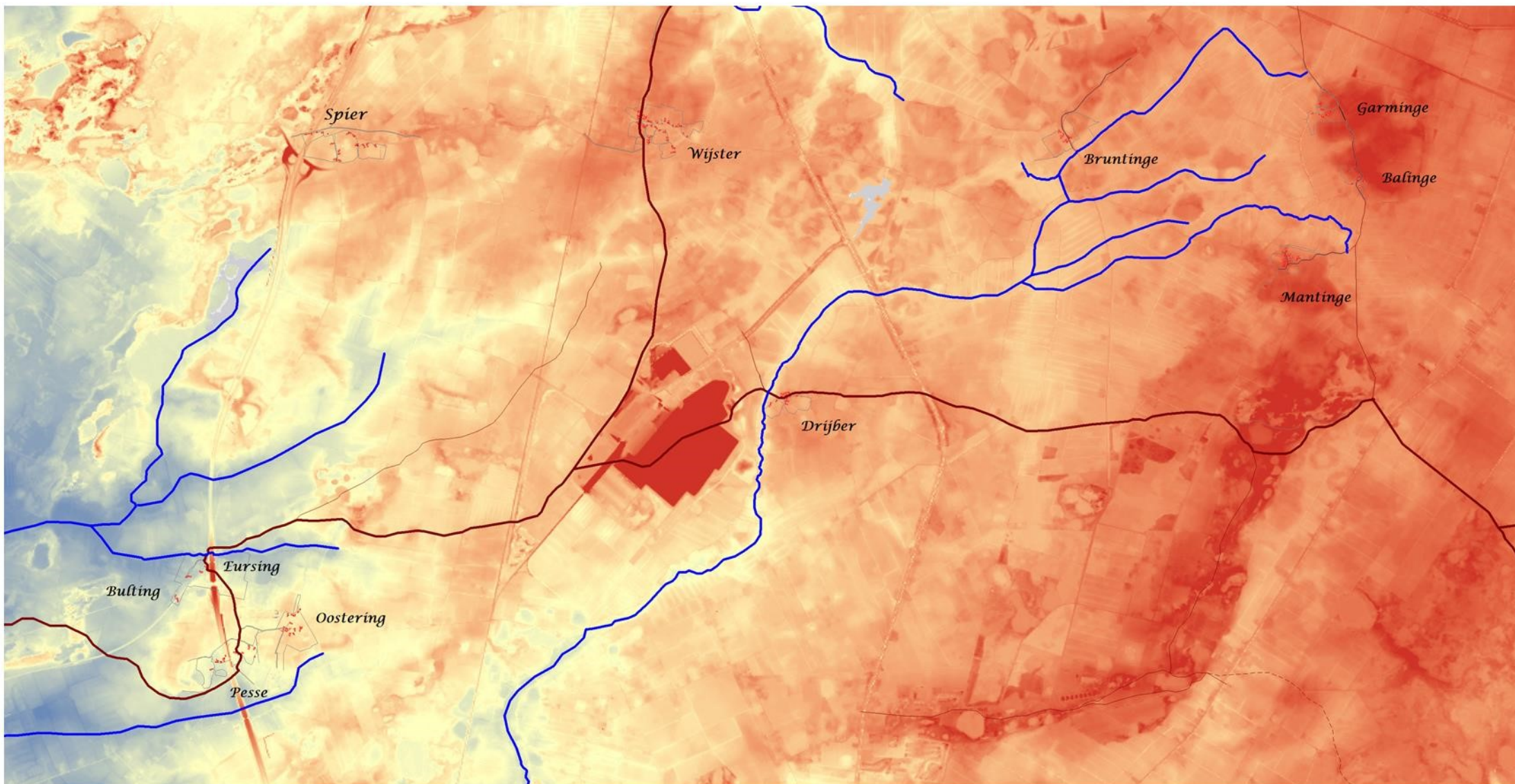

Beilen is op deze kaart de enige nederzetting waarvan op de kadastrale kaart van 1832 geen specifieke kenmerken van een Saksische nederzetting zijn te vinden. Rondom Beilen allemaal kleine nederzettingen, maar het bebouwingspatroon van Beilen is als die van een stad. Alle panden netjes naast elkaar langs de weg. Het lijkt er op dat Beilen na de kerstening is uitgekozen door de Frankische bezetter om hier de kerk te bouwen die voor de gehele omgeving als kerk zal dienen. Daarna zijn bij deze kerk, die aan de rand van de bebouwing ligt, de woningen gebouwd voor dienstmannen en ambachtslieden, later aangevuld met die van kooplui. De boerderijen die hier staan zullen een deel zijn geweest van een hofgoed. Beilen is omstreeks 1820 volledig in de as gelegd, maar aan te nemen is dat de herbouw van de panden ongeveer op dezelfde plaats is gebeurd, zodat de kaart van 1832 toch wel een goed beeld geeft van de bebouwing voor 1820. Beilen komt in een volgend deel opnieuw aan de orde, evenals de overige nederzettingen, waarvan duidelijk is dat het Saksische nederzettingen zijn of ontstaan zijn als Frankisch leengoed. Alleen Hijken, Zwiggelte en Westerbork zijn Saksische nederzettingen van voor het jaar 800. De kleine nederzettingen ertussen zijn van latere datum.

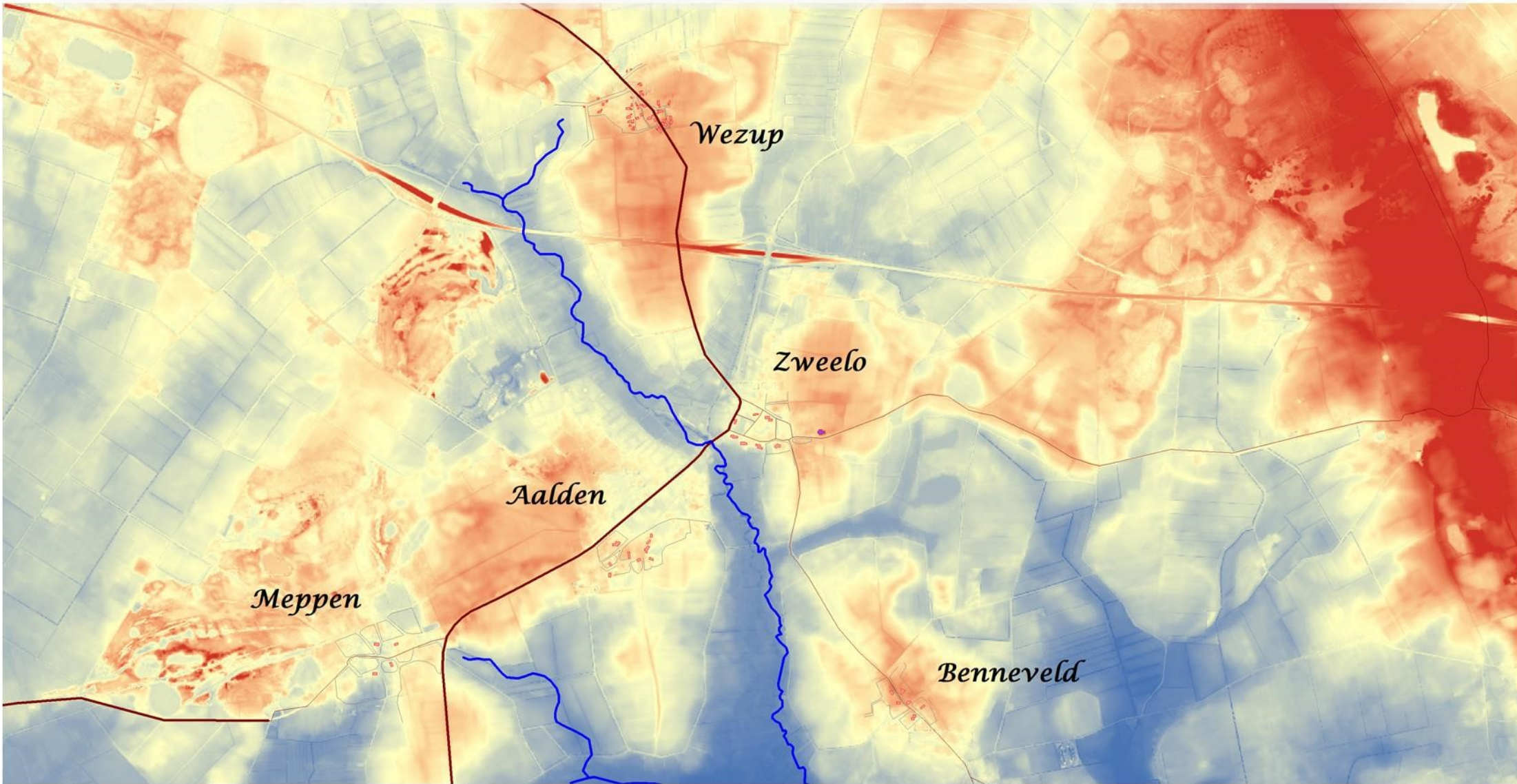
Drenthe jaar 0-500 detailkaart 11

Op deze kaart de nederzettingen aan de bovenloop van de Echterestroom of Oude Diep (rechts) en links die van de Laak, de verlenging van de Ruiner Stroom met bovenlopen. Wijster en Spier liggen niet direct aan een stroom dal, maar Wijster heeft wel de specifieke kenmerken van een Saksische nederzetting. Hier is aan het eind van de jaren vijftig van de vorige eeuw door archeologisch onderzoek aangetoond dat hier 15 boerderijen hebben gestaan die dateren uit de Romeinse Tijd. Pesse lijkt geen Saksische nederzetting te zijn, maar heeft meer de structuur van een landgoed/leengoed van de Franken. Oosterring en Eursing/Bulting zijn wel van Saksische oorsprong.

Spier heeft geen specifieke Saksische kenmerken, en deze nederzetting zal hoogstwaarschijnlijk van latere datum zijn.

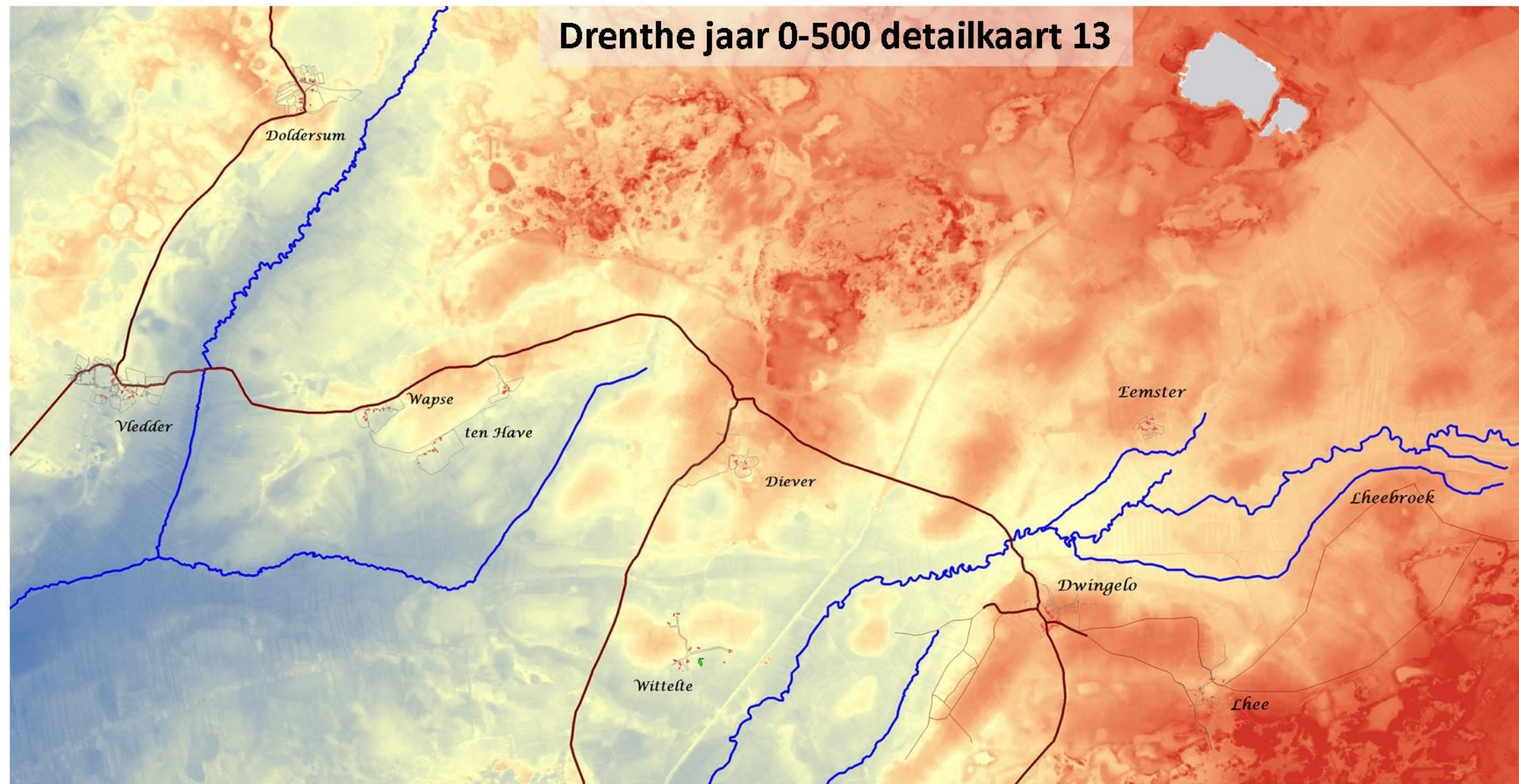
Drenthe jaar 0-500 detailkaart 12

De nederzettingen aan de bovenlopen van het Loodiep, dat langs Coevorden naar de Vecht stroomt.

Alle hier afgebeelde nederzettingen zijn van Saksische oorsprong. Zie de volgende delen voor een weergave op grote schaal van elke nederzetting afzonderlijk.

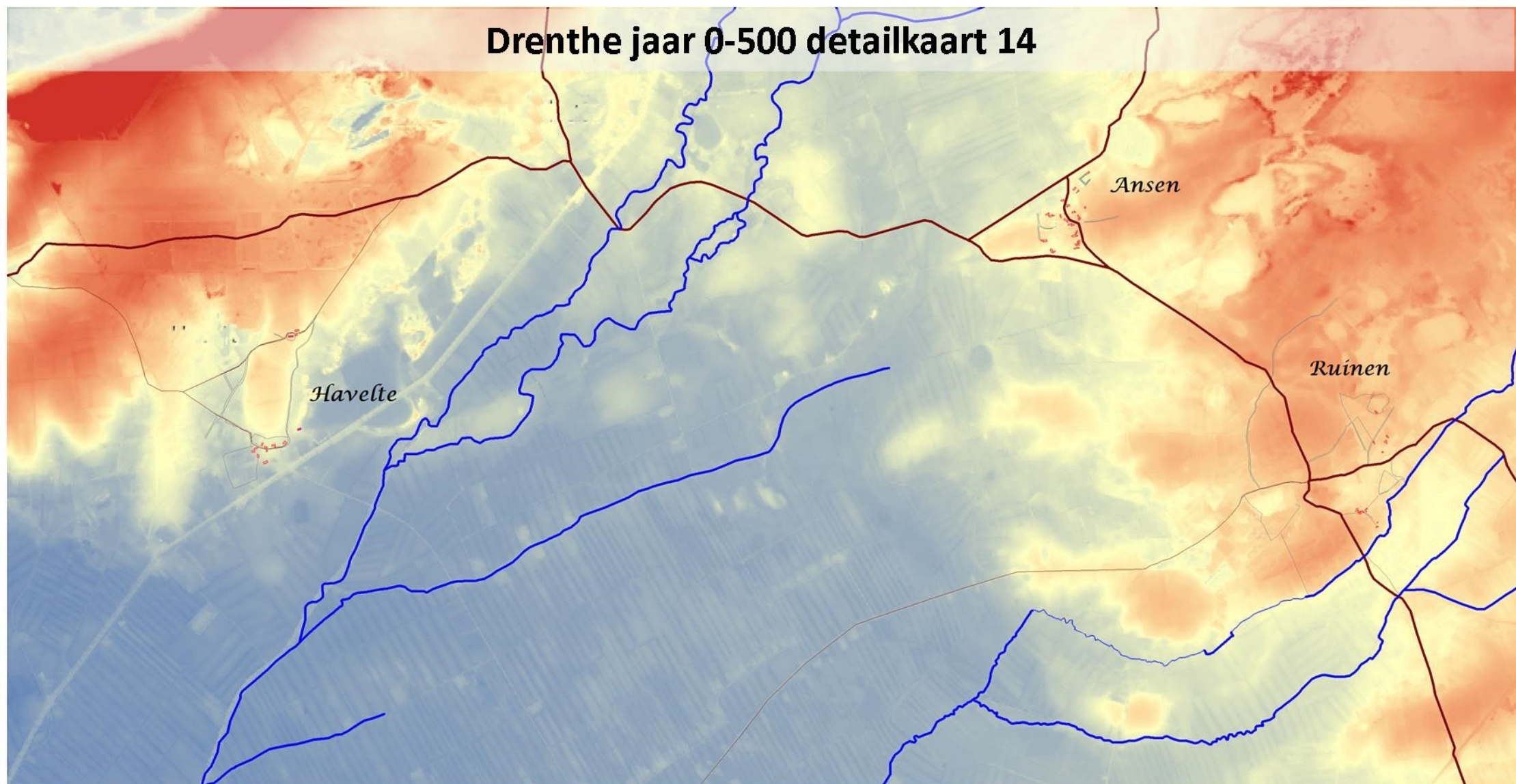
Drenthe jaar 0-500 detailkaart 13

De nederzettingen aan de bovenlopen van het Steenwijkerdiep, de Vledder Aa en de oude Smilder Vaart, Dwingelderdiep of Beilerstroom.

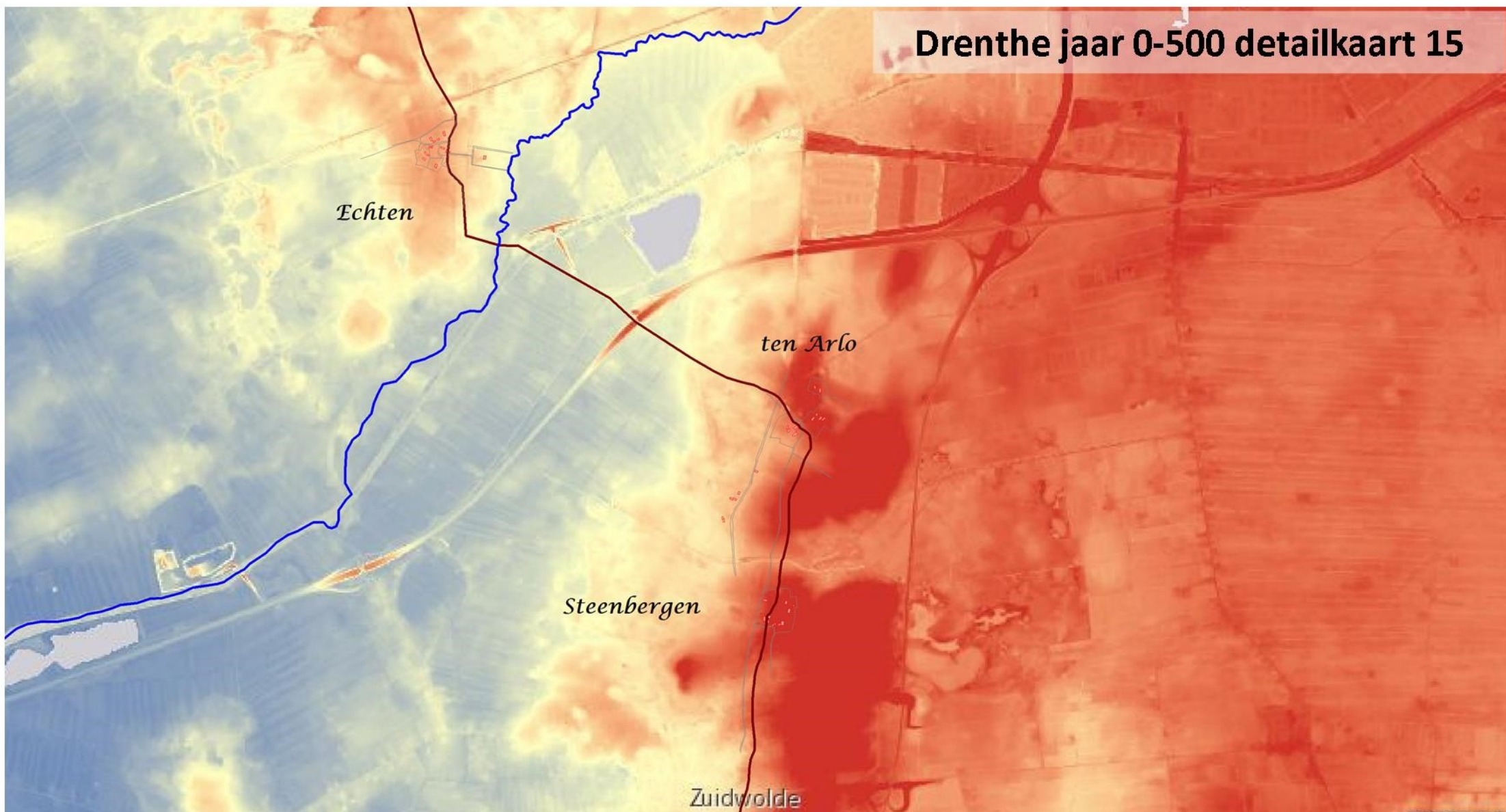
Alleen Doldersum, Vledder, Wapse deels, Diever (Oldendiever), Eemster, Dwingelo en Lhee zijn oorspronkelijke Saksische nederzettingen. Lheebroek is een nederzettingen van latere eeuwen. Wittelte is ontstaan als landgoed, evenals de andere met name genoemde landgoederen in oorkonden, aangelegd volgens de onder Karel de Grote opgestelde Capitulaire de villis vel curtis imperialibus. Wittelte wordt, samen met Uffelte, Eyen (Een), Peelo en Lenverding (bij Eelde) in 1040 door de Duitse keizer geschonken aan de bisschop van Utrecht, nadat eerst de leenheer was afgezet wegens vermetel gedrag tegen zijn leenheer, de Duitse keizer. De nederzettingen komen opnieuw aan de orde in een volgend deel van Drenthe's historie anders in kaart gebracht. Op dit kaartje ontbreekt Leggelo, dat ook een oude Saksische nederzetting is.

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 14

Op deze kaart de nederzettingen in het zuidwesten van Drenthe aan de Oude Smilder Vaart en de Ruinerstroom, één van de zijstromen van de Reest. Alleen in het zuidelijk deel van Havelte is een deel te herkennen dat het oude Saksische Havelte moet zijn. Ook Ruinen heeft alleen in het oostelijk deel kenmerken van een mogelijke Saksische nederzetting. Ansen is waarschijnlijk een zeer kleine nederzetting geweest, waar in ieder geval ook een Frankisch leengoed lag. In dit gebied is de invloed van de Frankische bezetters zeer groot geweest op de ontwikkeling van de dorpen. Hetzelfde geldt voor Dwingelo. Het oude Hesselte, is niet op de kaart afgebeeld, evenals meerdere kleinere nederzettingen in deze omgeving. In een volgend deel komt dit gebied uitvoeriger aan de orde. Dit gebied is de kern van het later ontstane "Hoge Heerlijkheid Ruinen"

Drenthe jaar 0-500 detailkaart 15

Echten

ten Arlo

Steenbergen

Zuidwolde

Als laatste kaart in deze serie de nederzettingen aan de enige invalsweg naar Drenthe vanuit het Sallandse. Vanaf Ommen liep er een pad over de hoogten in het veld en langs het veengebied naar Echten. Via deze weg heeft vermoedelijk de bezetting van het zuidwestelijk deel van Drenthe plaatsgevonden door de Franken, in de 8e eeuw. Steenbergen kan een oude Saksische nederzetting zijn geweest, evenals Echten, met slechts één of enkele hoeves, maar ten Arlo niet. Echten was een strategisch punt voor de verovering van Drenthe door de Franken. In Echten is vermoedelijk een versterking gebouwd waaruit later de borg is ontstaan. Ten Arlo zal zijn aangelegd als landgoed voor de voedselvoorziening. Het in bezit nemen van dit gebied door de Franken zal voor 800 zijn gebeurd, gelijktijdig met de gebieden ten zuiden van de Overijsselse Vecht. Het is dan best mogelijk dat een zekere Theodgrim ten Arlo als leengoed heeft verkregen en dat hij dit leengoed in het jaar 820 heeft geschonken aan het klooster te Werden. Dat de vermelding van Arlo in de geschiedenisboekjes als schrijffout wordt gezien voor Anlo is niet te verklaren. De bewoners van het gebied rond Anlo waren in 820 nog trouw aan hun goden Wodan en Donar. En de Franken hadden bij Anlo nog geen voet aan de grond gekregen.